

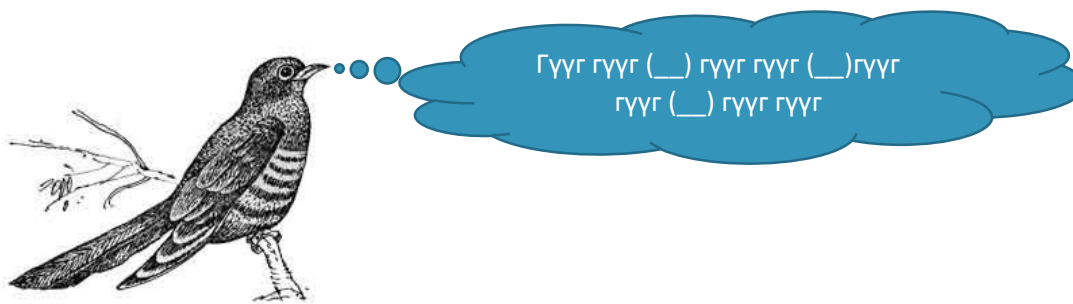
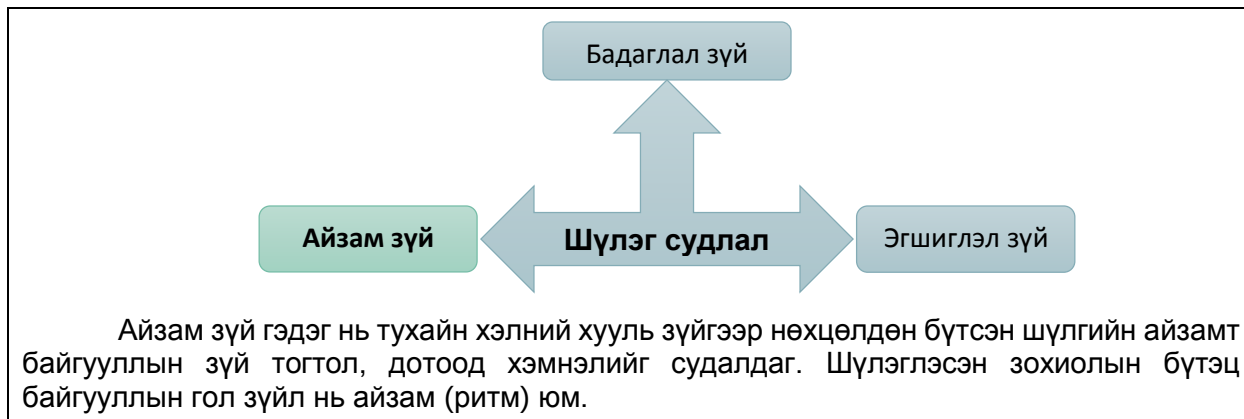
Бүлэг сэдэв: Монголын орчин үеийн яруу найраг

Сурагчийн овог, нэр

Эхэлсэн:он.... сарөдөр

Хичээлийн сэдэв: Яруу найргийн айзам хэмнэлийн үүргийг тайлбарлая

Зорилго: Яруу найргийн зохиолын агуулга, хэлбэрийг бүтээхэд айзам хэмнэл ямар үүрэгтэйг тайлан тайлбарлана

1. Энэ ямар шувуу вэ? (.) Зуны тунгалаг өглөө ойгоос сонсогдох энэ дууг төсөөлөн шувуун дууны хэмнэлээр олон давтамжтай ширээ тогшоорой. Чиний гаргаж байгаа энэ чимээ бас хөдөлгөөн чинь айзмыг бий болгож байна.

Айзам гэдэг нь аль нэгэн төсөөтэй үзэгдлийн тодорхой хугацаанд давтагдах зохилдсон хөдөлгөөнийг хэлнэ.

2. “khu” болон үндэсний язгуур урлагийн хамтлагуудыг яагаад дэлхий нийт сонирхож байна гэж бодож байна вэ?

Чиний бодол.....

Магадгүй байгалийн дуу авиаг гаргадаг нь илүү амьд сонсогддог байж болно. Ан амьтан гол ус гэх мэт байгалийн авиа бол бүх дуу чимээний язгуур анхдагч мөн байх.

Айзам бол урлагаас өмнө байгалийн үзэгдэлд байсан бөгөөд хүн түүнийг хөдөлмөртөө шингээж ашиглажээ. Шүлгийн айзмыг хөдөлмөрөөс үүссэн гэж үздэг.

Явуухулан бол эх орон, байгаль дэлхийн гайхамшигт дуучин, ертөнц өөрийгөө дуулуулахаар илгээсэн “алтан гургалдай” буюу.

“Мөнгөн хазаарын чимээ” /1959/ хэмээх энэ шүлгийг мэдрэхийн тулд нүүдэлчин ахуйг ойлгох хэрэгтэй юм. Яруу найрагт нүүдэлчин айл. Нам гүм аниргүй шөнө. Өрх бүтээлгээстэй. Өрхөн завсраар шургах сарны туяа унийн углуургаар гэрэлтэх нь ямархан нэгэн нууцлаг ахуй, далд явдлын шижим аж...”

(Г. Мэнд-Ооёо “Гол ус тунгалагших цаг”. УБ., 2011, 141, 145-р тал)

3. Мөнгөн хазаар, эмээлийг монгол малчид ямар үед эдэлж хэрэглэдэг болохыг эргэцүүлээрэй. Шүлгийг ийнхүү нэрлэсэн учрыг юу гэж бодож байна вэ?

.....
.....

МӨНГӨН ХАЗААРЫН ЧИМЭЭ

Б. Явуухулан

Зорин ирэх амрагаа хүлээхэд
Морин төвөргөөн зүрхнээ хоногшиж
Шөнийн чимээгүй гадаа налайн
Унийн углуургаар саран гэрэлтэнэ.
Өнчин дэрэн дээр нойр хулжсан
Ухаангүй дурлалын урхинд байхад
Мөнгөн хазаарын бүдэг чимээ
Онгон зүрхийг цочоон баясгана

4. Шүлгийг мэдэрч, уран яруу уншиж үзээрэй.
5. Тус шүлэг хэдэн бадагтай байна вэ? (...) Бадаг бүр хэдэн мөртэй байна вэ? (...) Мөр бүр хэдэн үгтэй байна вэ? (...)
6. Ижил авиагаар толгой сүүл холбоогүй ч уншихад айзам хэмнэлтэй байгаагийн учир юунд байна вэ?

.....
.....

7. Морин төвөргөөн гэх үгийн тайлбарыг толь бичгээс харж мөр бүрд байх үгийн тоотой холбон тайлбарлаарай.

Төвөргөөн-
.....

8. https://www.youtube.com/watch?v=hQ3eF_9Cv0Q “Морин төвөргөөн” хэмээх аялгууг сонсож “Мөнгөн хазаарын чимээ” шүлгийн айзам хэмнэлтэй харьцуулан сэтгэгдлээ бичээрэй.

.....
.....

Дууссан:он ...сар ...өдөр

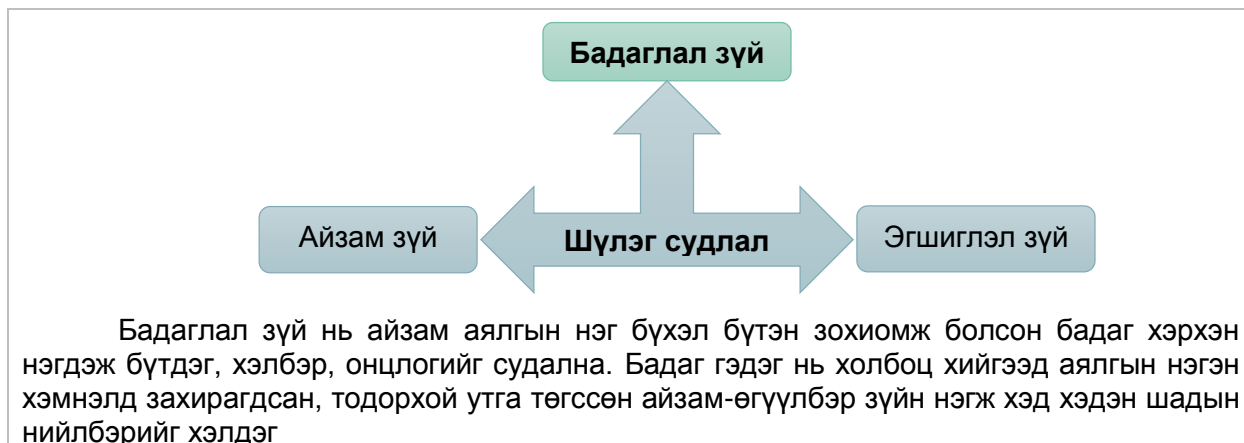
Бүлэг сэдэв: Монголын орчин үеийн яруу найраг

Сурагчийн овог, нэр

Эхэлсэн:он.... сарөдөр

Хичээлийн сэдэв: Яруу найргийн бадаглалын онцлогийг задлан шинжилье

Зорилго: Яруу найргийн зохиолын агуулга, хэлбэрийг бүтээхэд бадаглал ямар үүрэгтэйг задлан шинжилнэ

1. Шадын тоог тохирох нэршилтэй нь холбож жишээ бичээрэй.

1. Хос уянга

А. Хайку

.....
.....
.....

2. Гуравт шүлэг

Б. Рубай

.....
.....
.....

3. Дөрөвт шүлэг

В. Зүйр үг

.....
.....
.....
.....

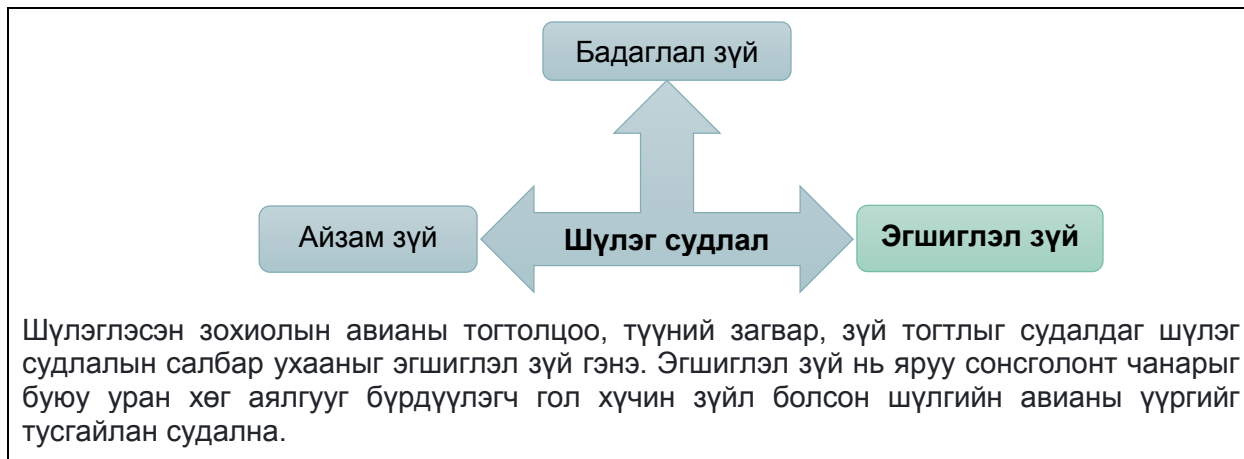
2. Зургийн дарааллыг ажиглан “Нүүдэлчний намар” шүлгийн шадуудыг зөв байрлуулж бичээрэй.

Өвсөн толгойд цан буугаа л Салхи сэвээ л Нарс найгаа л Шувуу буцаа л Өрх дэвээ л Айлууд нүүгээ л Мал холхио л Навчис хийсээ л Уулын оройд будан суугаа л Хяруу унаа л Тал шарлаа л Малчны сэтгэл гэнэт догдлоо л Аяа хөөрхий, нүүдэлчний намар аа гэж! Өлөн тоос тэнгэрт босоо л Амрагууд холдоо л

Эхэлсэн:он..... сарөдөр

Хичээлийн сэдэв: Яруу найргийн эгшиглэлийн онцлогийг задлан шинжилье

Зорилго: Яруу найргийн зохиолын агуулга, хэлбэрийг бүтээхэд эгшиглэл ямар үүрэгтэйг задлан шинжилнэ

1. “Нүүдэлчний намар” шүлгийн хамгийн өвөрмөц санагдсан зүйл нь юу байсан бэ?
.....
2. Шүлэгт буцаж буй урин цаг, тэрхүү улиралд хүний сэтгэлийг дэнсэлгэсэн уйтай байдлыг илэрхийлэхийн тулд ямар арга ашигласан бэ?
.....
3. Шүлгийг хөг оруулж аялгуулаг сонсогдох нөхцөлд юу нөлөөлж байна вэ?
.....
4. Шүлгийн мөр болгоныг зургаар илэрхийлж болж байгааг юутай холбон тайлбарлаж болох вэ?
.....
5. Авиа утга илэрхийлэх үү? Шүлэгт ашигласан авиатай холбон тайлбарлахдаа сурах бичгийн 8-р талд байх судлал, шүүмжийг уншаарай. Тайлбар:.....
.....
.....

Шүлэг бүр өөрийн агуулга хэлбэрт тохирсон хөг эгшиг, аялгуу хөгжимтэй байдаг.

“...Явуу багш бээр шүлгийг илүү, дутуу үггүй маш нарийн нягт, хөгжимлөг, айзам хэмнэл бүхий өө сэвгүй урлах ёстой гэж шаарддаг байсан бөгөөд яруу найргийн хамгийн гол зүйл бол дотоод сэтгэлийн дүрийг илэрхийлэх ёстой гэж үздэг байв...”

(Г. Мэнд-Ооёо “Гол ус тунгалагших цаг”. УБ., 2011, 147-р тал)

6. Ямар авианы сонсогдох байдлыг хамгийн их ашиглаж хөгжимлөг болгосон байна вэ?

Шүлэг	Авиа	Тайлбар
Хар ус нуурын шагшуурга Намрын салхинд исгэрнэ Харахад нэг л уйтгартай Намс намс бөхөлзөнө Нүдэнд торойх бараагүй Нуурын ус цэнхэртэнэ Нүцгэн уулс чимээгүй Өнгөн дээр нь сүүдэртэнэ Хээлэн үлээх салхи нь Нимгэн мандлыг нь бидэрлэнэ Зөөлөн исгэрэх шагшуурга Хөнгөн уйтгар төрүүлнэ Намрын сэрүүн унахлаар Нуурууд ийм л байдаг уу Хотон шувуудаа нүүчихлээр Хатан хар ус уйдаа юу		

Дууссан:онсар ...өдөр

Бүлэг сэдэв: Монголын орчин үеийн яруу найраг

Сурагчийн овог, нэр	
---------------------	-------

Эхэлсэн:он... сарөдөр

Хичээлийн сэдэв: Зохиолын хэл найруулгыг үнэлэх

Зорилго: Зохиолын хэл найруулгын уншигчдад үзүүлэх нөлөөг дүгнэх

Зохиолын хэл гэдэг нь үндэсний хэлний бүхий л баялаг, дүрслэх арга хэрэглүүр ба боломжийг ашиглах буюу шинээр нээж, тухайн зохиолчоос өөр хэний ч хэлээгүй өвөрмөц онцлогтойгоор хэрэглэж юм үзэгдэл, хүний аж төрөл, зан байдал, үйл авирлалын дүр зургийг уншсан хэн бүхний санаа сэтгэлд (ургуулан бодоход) дуурайхуйц барим тавим тодорхой, цэцэн цэлмэг, уран яруу өгүүлж бодогдуулан бичихийн нэр болно.

(Ш. Гаадамба “Утга зохиолын онолын үндэс”. УБ., 1996. 101-р тал)

Намар говьд ингэ оройтох их шаналал
Намайг ижий зөөлөн аргадах их зөн
Аргамжаатай ботго уйлан буйлах их гуниг
Аав хүрлийн дуугаа хураах их санаашрал
Алдрайхан дүү зүүдэндээ үнэгчлэх их совин
Алсаас ингэ буйлсаар ирэх их гэмшил
Анхааран чагаснаа ээж ухасхийх их баяр
Аргамжаатай ботго гунганасаар угтах их гомдол
Ботгоо үнэрлээд ингэ ивлэх их хайр
Ботго эхийгээ сөгдөж хөхөх их учрал
Ав адилхан хоёул нулимс унагах их уянга
Аав сая л дуу орох-их сайхан

(Д. Нямдорж “Тэнгэрийн дусал шиг цэнхэр тагтаа”. УБ., 2018. 10-р тал)

- 2 Шүлгийг уншаад дуусахад ямар мэдрэмж төрсөн бэ? Хөөрч догдолсон мэдрэмж төрөв үү? Гуниглаж санааширсан мэдрэмж төрөв үү? Юу сонсогдсон бэ? Яагаад?.....

7. Тэр мэдрэмжийг төрүүлэхэд ямар үгс илүү нөлөөлсөн бэ?
.....

8. Адилхан намрын тухай шүлэг болох “Нүүдэлчний намар”-аас гол ялгарах зүйл нь юу байв?

Адил тал: Намрын гуниг, санаашрал.....

Ялгаатай тал:.....

5. “Нүүдэлчний намар” шүлэгт буцаж буй урин цагийн гунигийг “Л” авиагаар илэрхийлсэн бол энэхүү шүлэгт ямар үгээр үзүүлсэн бэ?

А. аав-ээж Б. аргамжаатай ботго-ингэ В. баяр-хайр

6. Зохиолч говь нутагт үргэлжлэх намар цагийн гуниглангуй уянгалаг байдлыг ингэ буйлах, ботго гунганах дуугаар чихэнд сонсогдох шиг зураглажээ.

Хангай, тал, хотын намар цагийг ямар үгээр илэрхийлбэл хүний мэдрэмжид буух бол? /аль нэгийг сонгон шүлэг зохиож болно/

.....
.....
.....
.....

7 “Аав хүрлийн дуугаа хураах”- “Аав дуугаа хураах” хоёр ялгаатай юу?

Яагаад?.....

9. Яруу найрагч Дагийраазайн Нямдорж говь нутгийн хүн мөн болов уу?

“Ботго эхийгээ сөгдөж хөхөх их учрал” гэсэн хэсэгтэй холбон таамаглаарай.

Дууссан:онсар ...өдөр

Бүлэг сэдэв: Монголын орчин үеийн яруу найраг

Сурагчийн овог, нэр

.....

Эхэлсэн:он... сарөдөр

Хичээлийн сэдэв: Зохиолын хэл найруулгыг үнэлэх

Зорилго: Зохиолын хэл найруулгын уншигчдад үзүүлэх нөлөөг дүгнэх

1. Шүлгийг цээжлээд уран уншаарай

Өгсүүр замын дуу

Т. Галсан

Онхол цонхолгүй вандан ширээ говийн

Оорцог тоорцог толгод минь намайг өршөө

Олонцог элээгээгүй дэгдээхэй насандаа би чинь

Оготно бор толгодоо уул...уул гэж эндүүрч явжээ

Оцор цацар довцгууд дундаа сүмбэр

Очир хэлбэрт уулс минь намайг өршөө

Отгон тэнгэрийн зулайг гишгэхээсээ урьд би

Оргил... Өндөр, оргил гэж уулсаа андуурч явжээ

Овоо тахилга нь бэлийн чулуугаар өндөрлөсөн

Отгонтэнгэр их хайрхан минь намайгаа өршөө

Отго жинстэй Алтайг өлмийлөхөөсөө урьд би

Огторгуйн багана гэж таныг эндүүрч явжээ

Он цагийн түүхийг мөнх цасандаа ботилсон

Онгод билгийн их Алтай минь намайгаа өршөө

Од зүлгүүрддэг Хималайг давахаасаа урьд би

Орчлонгийн зулай гэж Алтайгаа андуурч явжээ

Онхол цонхолгүй вандан ширээ говийн

Оорцог тоорцог толгод минь намайгаа бүү өршөө

Оосор бүчгүй сансрын уудмаас халихад

Оргил бүхний оргил нь нутгийн минь толгод л байж шүү дээ

2. “Т.Галсан нэгдүгээр ангийг муу, хоёрдугаар ангийг дунд, гуравдугаар ангийг сайн, дөрөвдүгээр ангиа онц дүнтэй дүүргэсэн тэрээр хичээлээ шүлэглэн бичдэг байжээ”

Намтрын хэсэгтэй доорх зургийг харьцуулан дүгнэлт бичээрэй

Дүгнэлт:

3. Шүлгийн сүүлийн бадгийг дахин уншиж дараах бодомжид тохирох үгийг нөхөөрэй. Орчлонгийн юм үзэгдлийг үзэж нүд тайлсны эцэст од зүлгүүрддэг Хималайгаас өндөр нь нутгийн минь жижиг толгод л байж шүү дээ гэсэн нь хүний хамгийн дээд,-ыг харуулж байгаа бөгөөд энгийнээс нарийн руу гэсэн ахиуллын арга болжээ.
- А. “ололт, амжилт” Б. “омгорхол, бардамнал” В. “гэгээрэл, ухаарал”
4. Шүлгийн утга санаатай уялдуулж амьдралдаа баримтлах зарчим /сурч боловсрох, ажиллаж хөдөлмөрлөх/-аа тодорхойлон бичээрэй.

.....

.....

Дууссан:онсар ...өдөр

Бүлэг сэдэв: Монголын орчин үеийн яруу найраг

Сурагчийн овог, нэр	
---------------------	-------

Эхэлсэн:он... сарөдөр

Хичээлийн сэдэв: Зохиолын уран дүрслэлийг үнэлэх

Зорилго: Зохиолын уран дүрслэлийн уншигчдад үзүүлэх нөлөөг дүгнэх

Аливаа хэлний үг олон салаа утгатай байдаг учраас үндсэн гол утгаасаа гадна өөр шилжсэн утгатай байдаг. Түүнчлэн ертөнцийн аль нэг үзэгдэл бусад юм үзэгдэлтэй зарим талаараа тун ойр төстэй байдаг нь үгийн энэ шилжсэн утгыг ашиглаж дүр дүрслэл бүтээх бололцоо олгодог.

1. Сурах бичгийн 18, 19-р талд байх Ч. Дагвадоржийн “Шувуун зэл” шүлгийг мэдэрч уншаарай. Холбоос: <https://econtent.edu.mn/book/12rangi>

2. Шувуун сүрэг алс холоос ирж байгаа болохыг харагдах байдлаар нь ямар үгээр илэрхийлсэн бэ?
.....
.....
3. Харагдах байдлаар нь илэрхийлсэн энэ үг уран дүрслэлийн ямар арга вэ?
А. Тойруулал Б. Хэтрүүлэл В. Адилтгал
4. “...Эрх багахан хүү минь, эрэг рүү битгий дөхөөрэй
Зовлоо чиг, жаргалаа чиг өнжин хонон тэмүүлсээр
Зорьж холоос ирснийх
Зоргоор, эх сайхан усандаа гунганаг...” хэмээх хэсэгтэй холбон амьтан бүхнийг хайрлаарай гэдгийг ээж нь хүүдээ хэрхэн ойлгуулсан бэ? Зохиолоос жишээ татан тайлбарлаарай.
.....
.....
.....
.....
5. “Ирж яваа шувуудын ганганааг сонсоход
Эхт хүний дотор цэлмэн уужирдаг юм
Эрт босож уяран зогсмоор санагддаг юм” шалтгааныг юу гэж бодож байна вэ?
.....
.
.....
.
.....
.
6. “Гадаад их далайг үзсэн ч гэлээ тогтоогүй
Газар нутгийн дулаанд амьдарсан ч гэлээ жаргаагүй...” сэрүүн орноо ирдэг шалтгаан юу вэ?
А. Нуга тойрмыг нойроос сэрээх гэж
Б. Тоглож наадаж дураараа цэнгэх гэж
В. Үр өндгөө унагаасан нутаг болохоор

7. “Үр өндгөө унагаасан нутаг” гэдэг нь хүний хувьд бол ямар нутаг вэ?

7. Шүлгийн хэсгийг утга тохирох хэлцтэй харгалзуулаарай.

1. Гадаад их далайг үзсэн ч гэлээ
тоогоогүй
Газар нутгийн дулаанд амьдарсан ч
гэлээ жаргаагүй

А. Цаг цагаараа байдаггүй
Цахилдаг хөхөөрөө байдаггүй

2. Зорьж холоос ирснийх
Зоргоор, эх сайхан усандаа
жаргаг

Б. Сэгсгэр ч гэлээ ээж минь
Сиймхий ч гэлээ гэр минь

3. Тоотойхон хэдэн сард тэдэн
Тоглож наадаж дураараа цэнгэг

В. Дассан газрын даавуу зөөлөн

8. Ч.ДАГВАДОРЖ: “МИНИЙ ДУУНУУД ХОТГОЙДЫН ГЭГЭЛГЭН ДУУНААС ЭХТЭЙ”
ярилцлагыг <https://dnn.mn/archive/31795/> холбоосоор орж уншаарай.

Ямар хүнд хэцүү нөхцөлд сурч мэдэхийн төлөө тэвчээр гаргаж байсныг өөрийн байдалтайгаа харьцуулан эргэцүүлээрэй!

Дууссан:онсар ...өдөр

Бүлэг сэдэв: Монголын орчин үеийн яруу найраг

Сурагчийн овог, нэр

.....

Эхэлсэн:он... сарөдөр

Хичээлийн сэдэв: Зохиолын хэл найруулгыг үнэлэх

Зорилго: Зохиолын хэл найруулгын уншигчдад үзүүлэх нөлөөг дүгнэх

Их найрагчийн амьдралын тэн хагас нь монголын нийслэл Улаанбаатар хотод өнгөрсөн байна. Угаас нүүдэлчн яруу найрагч бээр сав л хийвэл Туул голын хөвөөнд очиж онгодоо дуудах дуртай байлаа. Гол ус түүнд утга уянга, гэгээн тунгалгийг өгдөг байснаас тэр буй заа. Яруу найрагч Туул голыг олон шүлэгтээ, од сартай нь ангир шувуудтай нь дуулжээ.

...Явуухулангийн гэгээн уянга байсан цагт гол ус ч тэр, яруу найраг ч тэр, хүмүүний зүрх сэтгэл ч тэр, цагийн цагт ариусан тунгалагшсаар байх буй заа.

(Г. Мэнд-Ооёо “Гол ус тунгалагших цаг”. УБ., 2011, 150 -р тал)

1. Шүлгийг цээжлээд уран уншаарай

Туулын шугуй

Б.Явуухулан

Туулайн гүйдэл шиг салхинд

Туулын шугуй найгана

Уулын согоо шиг хүүхэнд

Хайрын сэтгэл дасна

Хээрийн салхинд Туул минь

Тахийн зоо шиг бидэрлэнэ

Хайрын хүчинд сэтгэл минь

Тэнгэрийн заадас шиг гэрэлтэнэ

2. Салхины хөдөлгөөнийг туулайн гүйдэлтэй харьцуулахдаа ямар шинжээр нь адилтгасныг тодруулна уу.
.....
3. Монголын уран зохиолд салхины хөдөлгөөнийг өөр юмс үзэгдэлтэй адилтган дүрсэлсэн жишээ хоёроос доошгүйг бичиж ямар шинжээр нь адилтгасныг тайлбарлан бичээрэй.
.....
.....
.....
4. “бидэрлэнэ” хэмээх үгийн утгыг хам орчноос нь таамаглан тайлбарлаж дүрсээр илэрхийлээрэй.

Дүрс	Тахийн зоо шиг бидэрлэнэ-хам орчны тайлбар
	

5. Тахийн зоо, тэнгэрийн заадас, туулайн гүйдэл зэрэг байгаль, ан амьтны онцлог шинж бүхий үгийн сонголтоос зохиолчийн....., зан чанар харагдахаас гадна бичлэгийн онцлог илэрчээ гэж үзэж болно.
А. гярхай, ажигч
Б. овжин, ухаантай
В. хөдөлмөрч, тууштай
6. “...Хайрын хүчинд сэтгэл минь
Тэнгэрийн заадас шиг гэрэлтэнэ” хайрын хүчинд гэрэлтэж байгаа сэтгэлийг тэнгэрийн заадастай адилтгаж байгаа нь уншигчдад яаж нөлөөлж байгааг дүгнээрэй. Тэнгэрийн заадас гэдэг үгийн уншигчдад үзүүлэх нөлөө талаас нь бичээрэй.....
.....
...

Дууссан:онсар ...өдөр

Бүлэг сэдэв: Монголын орчин үеийн өгүүллэг

Сурагчийн овог, нэр

.....

Эхэлсэн:он... сарөдөр

Хичээлийн сэдэв: Зохиолын дүрийг задлан шинжилье

Зорилго: Зохиолын гадаад, дотоод орчноор дүрийн хэв шинжийг тодорхойлж утга санаанд хэрхэн нөлөөлж буйг тайлбарлана

Дүр гэдэг бол ургуулан бодох бодлын хүчээр бүтээсэн гоо зүйн учир холбогдол бүхий тодорхойн зэрэгцээгээр нэгтгэн төлөөлсөн хүний аж амьдралын зураг мөн.

Тимофеев

Хэв шинжит дүр гэж юу вэ?

Түүхэн тодорхой үеийн хүмүүсийн гол нийтлэг зан төрх, нөхцөл байдлыг бүхэлд нь өөртөө агуулсан, зохиолын үйл явдалд идэвхтэй оролцож байгаа хүмүүсийг хэв шинж бүхий дүр гэнэ. Хэв шинжит дүр бол бүхэл бүлэг хүмүүсийн төлөөлөгч, ганц нэрээр нэрлэгдсэн олон юмны ерөнхий нэр юм.

1. С. Эрдэнэ “Өвгөн шувуу” өгүүллэгийг <http://mongolcom.mn/read/14870> анхааралтай, бүтээлчээр уншаарай.
2. “Жав гуай нар ханын толгойд тусаж байхад нүдээ нээлээ” монгол гэрийн наран цагийн хуваариар нар ханын толгойд тусах цагийг тооцоолж монгол малчин өвгөний сэрэх цаг мөн эсэхийг тайлбарлаарай.
Яагаад.....
.....
.....
3. “Жав өвгөний дүр сэтгэлийн баялгаараа өвөрмөц юм. Жав бол хар амиа бодох атгаг муу сэтгэлгүй хүн” гэдгийг зохиолоос жишээ татан батлаарай.
.....
.....
.....
4. Жав өвгөний бодол, ярианууд хаана өрнөж байгааг тодруулж,
Ямар ялгаа гарч байгааг шинжилнэ үү.

Зохиолын хэсэг	Хаана?	Ялгаа
«Жав чи бvv бухимдаад бай» гэж өөртөө тушаав		
Гадаа болжмор жиргэж алсад адуу янцгаахад өөрийн эрхгvй сvvрс алдав		
«Хөөрхий дээ. Хvvгээ цэргээс халагдаж иртэл ганцаараа байх болох нь» гэж Жав гуай бодов		

Хөгшнөө зовоолгуй эртхэн шиг талийж одох юмсан гэж бодох болжээ		
Хэчнээн сайхан салж болмооргүй ертөнц		
Өвгөн шувуу буцна аа гэж...» гээд Жав гуай шvvрс алдсанаа түрхэн зуурын гунигаа хөөн зайлуулж		
Жаран хэдэн жил дэлхийн тоос хөдөлгөж их юм үзлээ. Гомдол алга		

5. Байгаль ба юмсын дүрслэл дүрийг тодруулахад ямар үүрэгтэй орсныг тайлан тайлбарлаарай.

Дүрслэл	Жишээ	Үүрэг
Байгалийн дүрслэл	Наран хэвийж агь гангын үнэр анхилмал зөөлөн бөгөөд бүлээн сэвшээ үхлийн өмнө зоригтой тайван бай гэж аргадан илбэж байх шиг...	
Юмсын дүрслэл	Хоймрын авдар дээр хөгшний бадраасан зул гал дохиуртай хар цэцэг мэт бадамлан бөхөж байна.	

6. Дөрвөн өвгөний нийтлэг болон ялгаатай шинж юу вэ?

Өвгөдийн дүр	Ялгаатай шинж	Нийтлэг шинж
Дэвхрэг Жав	Хүнд өвчтэй, амьдралыг бясалган байгаа	
Гэээгт Найдан	Сайхан дуулдаг, нутгийн их хvндтэй хvн	
Шумуул Жамц	Өрөвч зөөлөн сэтгэлтэй	
Боргоцой Дорлиг	Дэгжин, шогч	

7. Зохиолч энгийн зүйлээс ургуулан бодож, бясалган тунгааж, дүрийн дотоод сэтгэлийн нарийн нандин руу өнгийн үзэж, уянгын аясыг зохих газарт нь шигтгэн, дүрийг амьдруулж чаджээ. Эдгээр дүрүүд бие биенээсээ ялгаатай байгаа нь дүрийн..... шинжийг, тухайн үеийн малчин өвгөдийн нийтлэг зан чанарыг өөртөө бий болгосон нь дүрийн талыг харуулж байна

А. Бодит ба хийсвэр

Б. Бодь гал ба хэв шинжит

В. Адил ба төсөөт

Дууссан:онсар ...өдөр

Бүлэг сэдэв: Монголын орчин үеийн өгүүллэг

Сурагчийн овог, нэр	
---------------------	-------

Эхэлсэн:он... сарөдөр

Хичээлийн сэдэв: Зохиолын далд утгыг тайлан тайлбарлах

Зорилго: Зохиолын сэдэв, утга санаа, хам сэдвийн холбоо хамаарлаар далд утгыг тайлан тайлбарлах

СЭДЭВ: Зохиогчийн амьдралын туршлагаас урган гарч, амьдрал түүнд хэлж өгдөг боловч зохиогчийн ухаан санаанд нэг хэсэгтээ эмх замбараагүй хаос байдалтай оршин байдаг боловч чухамдаа дүр болгон эвлүүлж бичих ажилд зохиогчийг өөрийг нь уриалан дуудаж байдаг тийм үзэл санааг сэдэв гэнэ.

1. Тухайн бүтээлийн зохиогч хэн бэ гэдгээс шууд хамааралтай
2. Биежсэн бодит зүйл бус анхдагч, хийсвэр санаа төдий зүйл
3. Бүтээл бичигдэх болсон үндсэн шалтаг, шалтгааны нэг

1. Л. Өлзийтөгс “Аквариум” өгүүллэгийг <http://www.goolingoo.mn/index.php?c=3835> анхааралтай, бүтээлчээр уншаарай.
2. Зохиолч өнөөгийн Монголын нийгмийн амин чухал асуудлуудыг хэрхэн хөндсөнийг зохиолоос эш татан дэлгэрүүлэн тайлбарлаарай.
Ямар, ямар асуудал байж болох вэ? Зөв харгалзуулаарай.

1. Би угийн бачимдуу хүн

А. Албан тушаал

2. Нөхөр маань хорин жил үхэн хатан зүтгэж байж хүрсэн өндөрлөгөөсөө буув

Б. Хүүхэд хүмүүжил

3. 12 настай хүүхдэд баймааргүй хэвлүүн яриатай хүүтэйгээ би огт таардаггүй байсан юм л даа

В. Хувийн орон зайн

4. Нэгдүгээрт манай ээжийг авсан ах буцааж өгөөч!

Г. Гэмт хэрэг

5. Ах нар маань миний ханиас мөнгө нэхсэн гэнэ.

Д. Эмэгтэйчүүдийн эрх

6. Тэгээд ахин загас болохоор шийдээд байна.

Е. Гэр бүл

3. Монгол Улсын хувьд авч үзвэл чөлөөт зах зээлийн эдийн засагт шилжсэнээр олон нийтэд үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, шүүмжлэх эрх нээгдсэн ч эмэгтэйчүүдийн орон зайг үл ойшоосон хэвээр байгааг “Аквариум” зохиол харуулжээ. /Ш.Туяа/ Энэхүү тайлбарыг зохиолын эшлэлээр батлаарай.

.....

.....

.....

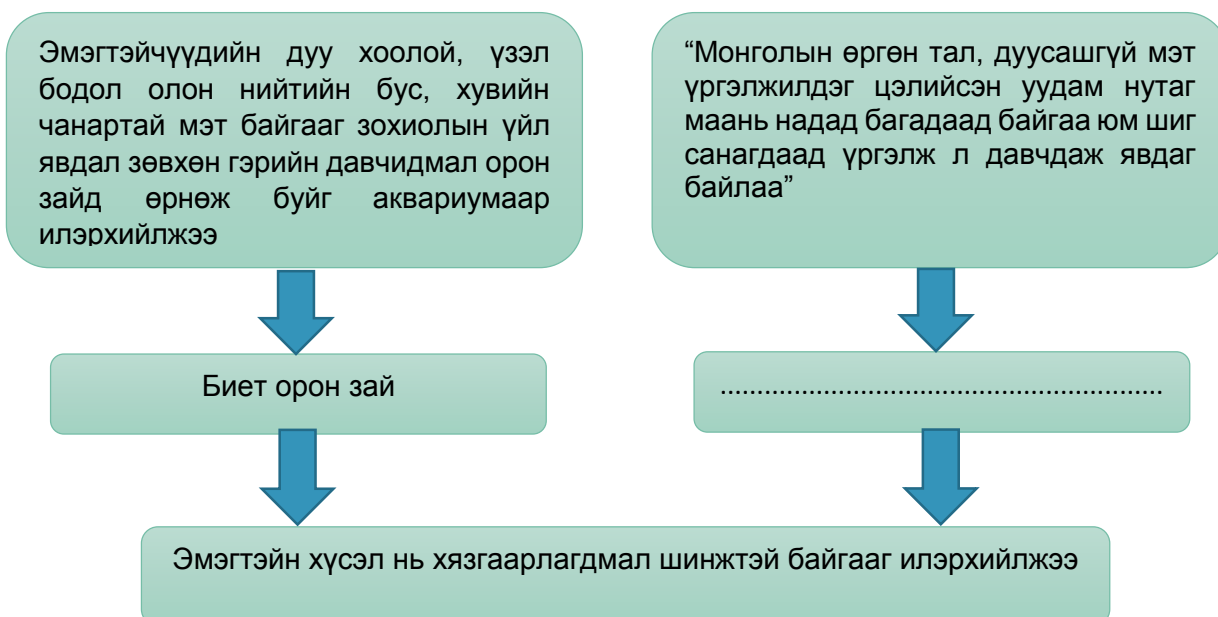
4. Ээжийг алтан загас болгож, загасны хэл яриа, дуу авиагүй шинжийг сонгосны учрыг тайлбарлаарай.

.....

.....

.....

5. Хоосон зайд тохирох үгийг нөхөөрэй.

6. “Сэдэв гэдэг нь тухайн бүтээлийн зохиогч хэн бэ гэдгээс шууд хамааралтай бөгөөд бүтээл бичигдэх болсон үндсэн шалтаг, шалтгааны нэг” гэж үзвэл “Аквариум” өгүүллэгийн сэдэв юу байж болох вэ?

- А. Гэр бүл дэх харилцаа
Б. Хүүхэд хүмүүжлийн
В. Нийгэмд эзлэх эмэгтэйчүүдийн байр суурь

7. Зохиолын хэсгийг уншаад өөрийн үзэл бодлоо бичээрэй.

“...Өдөр хоног өнгөрсөөр нэг л мэдэхэд би гунигтаа, хүмүүн бусын ганцаардалдаа, басхүү ер бусын уйдалтандаа дасаж орхив. **Ерөөсөө дасна гэдэг гагц хүний ч биш бүхий л амьтны зан бололтой**”

Бид амьдралд тохиолдох муу бүхэнтэй дасан зохицож амьдрах ёстой юу?

.....

.....

8. "...Тэгээд ахин загас болохоор шийдээд байна. "Аквариум жижиг байх тусмаа сайн" гэж би Замзад хэлсэн" Яагаад?.....

Дууссан:онсар ...өдөр

Бүлэг сэдэв: Монголын орчин үеийн өгүүллэг

Сурагчийн овог, нэр

Эхэлсэн:он... сарөдөр

Хичээлийн сэдэв: Зохиолыг хам сэдвийн хүрээнд тусган эргэцүүлэх

Зорилго: Хам сэдвийн хүрээнд тусган эргэцүүлэх замаар түүх, нийгэм, соёлын тогтвортой хөгжлийг ойлгох

Тодорхой нэг зохиол олон тооны жижиг сажиг явдлуудаас бүрддэг тул тэдгээр явдал бүрд өөр өөрийн бичил сэдвүүд /хам сэдэв/ байхын зэрэгцээ бичил утгууд бүрэлдэн агуулагдаж байдаг. Уншигчид хам сэдвийг бүрэн ойлгосноор танин мэдэхүйн цэнгэл таашаалыг эдлээд зогсохгүй, тухайн зохиолын үнэт чанар нь нэмэгддэг. Хам сэдэв нь зохиолын далд санааг баяжуулдаг. Зохиолын хам сэдвийн тусламжтайгаар бид янз бүрийн цаг үе, өөр өөр соёлт нийгмийг танин мэддэг.

- Түүхийн хам сэдэв
- Соёлын хам сэдэв
- Нийгмийн хам сэдэв
- Шашны хам сэдэв
- Улс төрийн хам сэдэв
- Гүн ухааны хам

1. С. Дашдооров “Бууж мордох хорвоо” өгүүллэгийг <http://www.imedee.com/dashdoorov-02/> анхааралтай, бүтээлчээр уншаарай.
2. Яагаад “Бууж мордох хорвоо” гэж нэрлэснийг буух, мордох үйлтэй холбон тайлбарлаарай. Утга ойролцоо ямар үг байдаг вэ?
.....
.....
.....
3. “Ангаа өвгөн ингээд явчихдаг байж... Нутгийн нуруутай хэдэн өвгөний нэг байлаа даа...” гэж өгүүлснээ ийш тийш ямар нэг юм чимээ чагнаж бараа харж, сэлбэлзэн харснаа маанийн шад бувтнан уншив...”
 - ямар нэг юм чимээ чагнаж бараа харах
 - сэлбэлзэн харах энэхүү үйлд ямар утга байна вэ?

-
4. Ганцаар овоон дээр сууж буй Төгөө өвгөн яагаад чимээ чагнаж, сэлбэлзэн харах болсон бэ?
-
5. Тухайн үеийн нийгмийн байдалтай ямар холбоотой вэ?
-
6. “... Бид тэнд сүллийн удаа хөөргөө зөрүүлэх учиртай байж дээ ... ” гэж харууслаа илэрхийлэн үглэж, Хангай өвгөнийг хүндэтгэн явдаг сэтгэлээ нээн мориноосоо буужээ...” энэхүү хэсгээс жинхэнэ монгол хүн болохыг юугаар баталж болох вэ?
-
7. Бууж мордох хорвоод зөв амьдрахын утга учрыг ийнхүү томъёолжээ. Энэ хэн болохыг нөхөж бичнэ үү.

8. Дээрх гурван ойлголт монгол хүний үзлээр бол ижил түвшний шалгуур ажээ. Түмэнд нүүрийн буянтай – хариу нэхдэггүй тусч
Төрийн нуруу төвшин – хариуцлага алддаггүй түшигтэй
“Малд нүдтэй” гэдгийг суурин соёлын үүднээс юутай адилтган тайлбарлаж болох вэ?
-
9. “... Сад өнөө олон ногт чагтаа арц унгатган ариулж ёслоод өврөөсөө урт цэнхэр хадаг гаргаж
– За Хангай минь, ууган унагыг минь уургална даа ... гэснээ амыг нь түвн рvv харуулан хандав...”
Ямар, ямар ёс заншил байна вэ?
-
10. – Сад минь юу гэсэн үг вэ? Хvv чинь байна, хүргэн чинь байна Цаадуулынхаа нэгээр уургалуул ... Адууны чинь эзэн гомдоно ...” гүү барих монгол соёлыг харуулсан хэсэгт Ангаа өвгөний ямар чанарууд харагдаж байна вэ?
-
11. “Эр хүн алсын хараатай, холын бодолтой байх ёстой” гэсэн санааг зохиолоос эш татан эргэцүүлэл бичээрэй.
-
-
-
-
-

12. “... Өвгөний замд хонь мал байлгая гэж бодсон маань онох нь онож... Хэн намайг тийн хичээснийг минь мэдэв л гэж. Мэдээд ч яах юм билээ Бас мэдvvлээд ч яах билээ гэж бодож суув” хэн нэгэнд тус хүргэснээ хүн бүхэнд зарлах ёстой юу? Өнөөгийн байдалтай харьцуулан бичээрэй.

.....

.....

.....

.....

.....

Дууссан:онсар ...өдөр